

Ігор Іванович СТАМБОЛ,
аспірант кафедри історії України
історичного факультету
Одеського національного університету
імені Іллі Мечникова (м. Одеса)

НАСЛІДУВАННЯ ЗАПОВІТІВ Т. ШЕВЧЕНКА НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ І. ЛИПИ (1865–1923 рр.)

У статті з'ясовано вплив постаті і творчості Т. Шевченка на становлення поглядів та діяльність І. Липи. Визначено світоглядні орієнтири діяча та їх практичне застосування протягом життя.

Ключові слова: Іван Липа, українська інтелігенція, Шевченківські роковини, «Братерство Тарасівців», медична практика, публіцистика.

In the article the influence of personality and creativity Shevchenko on the formation of I.Lypa's views and activities was elucidated. Ideological orientation the figure and practical applications throughout his life were defined.

Keywords: Ivan Lypa, Ukrainian intelligentsia, Shevchenko anniversaries, «Brotherhood Tarasivtsiv», medical practice, journalism.

В статье выяснено влияние личности и творчества Т. Шевченко на становление взглядов и деятельности И. Липы. Определены мировоззренческие ориентиры деятеля и их практическое применение на протяжении жизни.

Ключевые слова: Иван Липа, украинская интеллигенция, Шевченковские годовщины, «Братство Тарасовцев», медицинская практика, публицистика.

Кожна історична постать, пов'язана із українським національним рухом, пройшла свій процес становлення на шляху до відстоювання певної ідеї. В цьому процесі мають місце наслідування знакових образів, до яких належить овіяний легендами ореол Великого Кобзаря. Дослідники та публіцисти протягом півтора століття намагалися означити основні ідеї Т. Шевченка, що їх він заповів нащадкам.

Загальна їхня характеристика полягає в ідеалах суспільства: політичних (демократія, рівність, історична справедливість), соціальних (взаємопорозуміння між поколіннями, людяність), моральних (лицарство, любов до батьківщини, повага до материнства) і багатьох інших [1, с. 53].

На рубежі ХІХ–ХХ ст. популярними були ідеї соціалізму у всіх можливих модифікаціях і націоналізму, що тільки зароджувався серед української інтелігенції та мав лише демократичні відтінки. Обидві течії суспільного руху бачили по-своєму майбутній розвиток суспільства, але, водночас, обидві долучали до своїх «пророків» Т. Г. Шевченка. Причиною такої неоднозначності була творчість і життєві перипетії народного поета, який поєднав у собі любов до власного народу та гостру критику загальносвітових регресивних колоніальних і феодальних процесів [5].

Як показує досвід періоду більшовицько-марсистського експерименту на території України, наголошення на соціальних аспектах творчості Т. Шевченка дало змогу трактувати його заповіді лише як заклик до класової боротьби: «кайдани порвіте» [5, с. 690]. Але незадовго до початку перетворення суспільства в центрі Європи на безнаціональних будівничих комуни, серед широкого загалу був помітніший заклик до національної свободи: «в своїй хаті — своя й правда». Аби довести чи спростувати це твердження, варто заглиблюватися в світогляд будівничих української державності початку минулого століття.

Одним з них був Іван Львович Липа — письменник, публіцист, редактор, лікар, громадський діяч і міністр в урядах Директорії УНР. Поряд із значною частиною української інтелігенції він проходив процес ідейної еволюції під впливом праць і «культу» Т. Шевченка. Окремі аспекти його ідейного становлення відображені в працях А. Мисечка [23], Т. Максим'юка [22], О. Янчука [42] та ін. З'ясувати рівень впливу заповітів Т. Шевченка на І. Липу та його вірність ідеям Кобзаря впродовж життя є метою даної розвідки.

Народився І. Липа у Керчі в небагатій міщанській родині і в свої юнацькі роки був мало знайомий із українським питанням. Незважаючи на те, що в родині часто лунала мішана українська мова, йому здавалося, що українське питання — справа минулого [13, с. 9]. Навчаючись у місцевій

Олександрівській гімназії, де до нього вчилися такі революціонери як А. Желябов та М. Тригоні, він близько познайомився з ідеями народництва і до її завершення став переконаним «толстовцем». Така позиція свідчила про соціалістичні погляди діяча. Лише після вступу до Харківського університету в 1888 р. І. Липа перейшов на національні позиції. Причиною цієї еволюції була активна студентська громада університету [7, с. 59].

Сприяли формуванню національного світогляду також знайомства зі старою громадою столиці Слобожанщини, до якої належали Д. Багалій, О. Катренко, родини Алчевських і Русових і багато інших. У цей час І. Липа близько знайомиться із творчістю Т. Шевченка і починає розуміти його значення для української культури та народу. Завдяки О. Русову влітку 1891 р. І. Липа разом із трьома товаришами здійснює паломництво на могилу Кобзаря. Студенти, котрі прагнули серйозної громадсько-політичної роботи, потрапивши на Чернечу гору, відчували в собі сили для рішучого кроку: «...Щось дуже давнє заворушилося, виплило з глибокої глибокої душі те, що таїлося досі там, десь-десь на самісінькому споді її...» [39, с. 94]. Це втілилося в обітниці, виголошеній студентами в той день, основою якої була сумлінна та безкомпромісна праця на користь українського народу.

Так виникла перша наддніпрянська самостійницька організація — «Братерство Тарасівців» [26, с. 37]. Символічне значення даної події відзначив дослідник національного руху Т. Гунчак, зазначивши, що саме з могили Т. Шевченка «...молоді патріоти... присягли нести прапор національного визволення...» [4, с. 14]. В українському національному русі моменти «правонаступництва» мали місце дуже часто. Особливо це помітно в ХХ ст., починаючи з Січових Стрільців і «Залізників» — антибільшовицьких повстанців Холодного Яру та завершуючи псевдо найвідомішого з очільників УПА — «Тарас Чупринка». Дуже ймовірно, що саме в такій іпостасі й бачили себе «братчики», тобто, продовжувачами справи Кобзаря.

Могила Т. Шевченка з того часу стала об'єктом пильної уваги І. Липи, адже він вважав її, без перебільшення, священним місцем. Майже за рік після першого відвідування Канева він опублікував розповідь про свою наступну по-

їздки туди в чернівецькій «Буковині». Цього разу І. Липа помітив певні деградаційні моменти у сприйнятті образу Кобзаря сучасниками. Це було спричинено зустріччю із місцевими чиновниками, які влаштовували на могилі бенкети [36, с. 3]. Зважаючи на це, І. Липа зауважив, що не кожен освічений малорос має право називатися «інтелігентом», адже значна їх частина є деморалізованою і цим шкодить національному рухові. Бенкети міського панства та «перевертнів» селянської інтелігенції, на його думку, відвертають від священного для кожного українця місця селян і перетворюють могилу Т. Шевченка на «інтелігентний шинок» [36, с. 4].

Виходячи із назви, місця заснування та основного програмного документу товариства — «Profession de foi молодих українців», його члени бачили в Т. Шевченкові передвісника нової держави [31]. Окрім стратегічних завдань в організації були і такі, вирішення яких не потребувало великого проміжку часу. Найважливішим із них для братчиків був розвиток української літератури. В 90-х рр. XIX ст. І. Липа із «братчиками» розгорнули широку редакційно-видавничу діяльність, задля чого налагодили співпрацю із багатьма відомими літераторами, зокрема Б. Грінченком. Дана робота, крім коректури та довготривалого переписування, полягала у змаганні із цензурою: забраковані твори переписувалися та подавалися під іншим прізвищем або до іншого цензурного комітету [33, с. 105].

Поряд із творчою роботою, завданням, за яке взялися учасники товариства, було поширення вже відомої літератури [26, с. 52]. Політичні умови не дозволяли розгорнути легальну діяльність, адже діяв Ємський указ. Тому І. Липа робив усе можливе, аби долучити якомога більшу частину інтелігенції та ресурсів до нелегкої на той час справи. Частина книжок, що поширювалася серед Харківської громади, були контрабандно переправлені з-за російсько-австрійського кордону. Це привернуло увагу поліції та спричинило арешти частини «братчиків». Останній ящик із книжками містив, серед іншого, і «Кобзарі» Т. Шевченка [40, арк. 73].

Заклик Т. Шевченка «і мене... не забудьте пом'янути» І. Липа сприймав як особливо важливе завдання. Сту-

дентська молодь разом із старими громадівцями-українофілами щороку з великим розмахом святкували роковини Кобзаря. Як згадував І. Липа у листі до М. Грінченко, підготовка до цієї дати починалася майже відразу по завершенні різдвяних свят [18, арк. 2]. Уже в 90-х рр. XIX ст. І. Липа помітив значну відмінність між святкуванням цієї дати серед «старих» українофілів і частиною молоді: одні вшановували поета, славного предка, а інші намагалися поширювати його ідеї, вбачаючи у роковинах підґрунтя для майбутнього визволення українців з-під колоніального гніту [32]. Засновуючись на цих погледах, І. Липа приготував і прочитав на святкуванні річниці Кобзаря в 1892 р. реферат під назвою «Харківський національний рух» [17, арк. 1].

Одне з таких святкувань у лютому 1893 р. студент Липа докладно описував у листі до М. Грінченко-Загірньої. Відзначення роковин Т. Шевченка в Харкові тривало три дні. У перший день провели урочистий вечір, що зібрав молодь і старих «[україно]хвилів» [19, арк. 1]. Святкування відкрили спільним виконанням «Ще не вмерла Україна», далі зачитували вітання громаді від відсутніх представників інтелігенції і перейшли до реферативної та поетичної частини [19, арк. 2]. І. Липа дещо зневажливо ставився до старої громади, яка наприкінці вечора розпочала бенкетувати, що, на його думку, було зайвим: «...бо... де горілка на роковинах, там вже й деморалізація» [19, арк. 3]. Такий аргумент свідчить, що сприйняття Т. Шевченка серед молоді було на рівні з релігійними персонажами та вимагало від них постійної концентрації уваги на його постаті. На другий день провели концерт, також спільно з українофілами. На третій день молодь зібралася сама і також читала реферати, що стосувалися аспектів творчості Т. Шевченка. Серед присутніх молодих учителів і студентів були спеціально запрошені представники від громад інших національностей, зокрема росіяни. За словами І. Липи, «...вони висловили подяку і побачили, що все, що чули раніше — «сама капость»...» [19, арк. 4]. Так українці ще в кінці XIX ст. почали переконувати інші народи у своїй толерантності, та українофобія, на жаль, залишається помітним явищем і в XXI ст. І. Липа на даному зібранні читав реферат про Галичину. Він не відділяв питання самостійності від собор-

ності, тому бачив необхідність у популяризації та актуалізації галицько-українського руху в Наддніпрянщині [31, с. 19]. Згодом його досвід організації роковин Шевченка отримав втілення на Одещині та в еміграції — у Тарнові.

Також визначальним для І. Липи було мовне питання. До заклику Т. Шевченка «плекайте мову» в «тарасівця» було однозначне ставлення. У цьому питанні він був стійким та інколи різким до своїх сучасників, які мали сумніви. Серед станніх були здебільшого літератори, чиї фінансові проблеми могли бути вирішені гонорарами з російськомовних часописів. Ця ідея з'явилася внаслідок грошової скрути зокрема у народного вчителя та письменника, котрий став одним із символів українського руху кінця ХІХ ст., Б. Грінченка [29, с. 21].

У відповідь на його бажання писати до російськомовних часописів, І. Липа дав кілька аргументів які, очевидно, зупинили видатного літератора. Тодішній очільник харківського відділення «Братерства Тарасівців», розуміючи, що грошова скрута виснажує, зазначав, що почати співпрацювати із російськими виданнями це *«...увесь свій талант або геній віддати чужим людям, чужим дітям... за шмат хліба, що стане поперек горла...»* [15, арк. 1]. У тому ж листі він пояснив і своє розуміння шляху становлення мови: *«... як кожна порода звірят змагається за право свого існування, так кожна мова... теж бореться за своє право і чим більше людей балакають якою мовою, чим більша й ширша її література (якістю і кількістю!), чим більше вона має талантів, тим швидше вона переживе й знищить другу мову... Нам, свідомим українцям треба се добре знати й пам'ятати (от через що я не поважаю «хвилів» і завжди проти їх московського дряпання: вони бо власними рухами нищать рідну свою Країну)...»* [15, арк. 1].

Ще однією «перемогою» І. Липи в боротьбі за україномовність співвітчизників був О. Кандиба-Олесь. На початку свого творчого шляху останній писав як українською, так і російською мовою. Першою його п'єсою була російськомовна «Родная глушь» (1901). У 1904 р. у газеті «Южный край» з'явився також російськомовний вірш, написаний ним із приводу приїзду до Харкова відомої російської актриси

В. Комісаржевської [28, с. 33]. І. Липа закликав молодого поета не долучатися до когорти українців, які стали російськими поетами, навівши досить різкі аргументи: *«Відома річ: двом богам служити не можна: або Богові, або ж мамоні. Коли б Ви не знали, що ми, наш народ, хоче бути здоровим народом, щоб його шанували другі, а не парієм, не низчою расою, коли б Ви знали, що він на своїх, вигодуваних його потом і кровію синів-інтелігентів накладає обов'язки йому служити...»*

Коли б Ви того не знали — то совість Ваша була б спокійна. Тепер Ви спокійним бути не зможете і скільки б Ви не зробили добрих діл, завжди на них буде лежати тінь Вашої свідомості, що зроблено щось не те. У житті траплятимуться Вам люде, що йдуть шляхом ідеї, слугують своєму народові і ті люде будуть Вам докором живим і у Ваше щастя додаватимуть отруту... Коли Ви вступите на шлях російського літератора, то знайте — звідти звороту нема. Там як і на дверях пекла написано: лиши на завжди надію. Коли ж Ви уславитесь спершу як український письменник, то інша річ: Ви знатимете, що душу продавати не можна, але рукопис росіянам чому-ж не продати?..» [21, арк. 2]. Такі настанови мали вирішальний вплив на О. Кандибу, про що він зазначав у своїй автобіографії [27, с. 152].

Не зважаючи на певну суперечливість позицій Т. Шевченка щодо Росії, в ХХ ст. одним із основних його заповітів вважався вихід України зі складу імперії [6]. І. Липа, як один із творців другої після Кирило-Мефодіївського товариства за хронологією та значенням української таємної організації ХІХ ст., концентрував увагу на проблемі колоніальної залежності. Це втілювалося в його публіцистиці, розміщеній в західноукраїнських часописах.

Найбільше уваги І. Липа приділяв питанням релігії та політики. Перше було для нього важливим, адже основою єднання народу він бачив духовність. Та в царській Росії церква була однією із основ, на яких трималася держава та бюрократичний апарат, відтак, була об'єднана не з народом, а з його наглядачем. Про це І. Липа неодноразово писав, зокрема в 1906 р. у статті «Сучасний рух і духовенство». В даній роботі він зазначав, що після царського Маніфесту

17 жовтня 1905 р. у православній церкві стали помітні зрушення в бік модернізації: відділення від державного апарату, виборність священників, виділення краєвих церков тощо [12]. Та бюрократичний апарат, за словами публіциста, не може допустити реформування церкви, бо втративши вплив над духовенством, втратить контроль над населенням. Але така позиція є недалекоглядною, скільки шкодить авторитетові самої церкви та не дає їй бути ближчою до народу.

На думку І. Липи, православній церкві на той час (в 1906 р.), необхідно було використовувати приклад іновірчих церков і бути ближчою до мирян, а не до чиновників. Із погляду на ті події, крізь сторічний період, стає зрозуміло, що саме зв'язок церкви з владою в Російській імперії призвів до сприйняття більшовицької риторики про «опіум для народу» та падіння авторитету церкви. Стосовно української церкви І. Липа зазначав, що вона має стати насамперед найближчою до народу: боротися за самостійність від московського патріархату, адже в неї не менше прав на автокефалію, ніж у грузинської, яка тоді була майже невідкладною Москві [12].

У політичній ситуації І. Липа вбачав кілька основних напрямків, які гальмували як російський розвиток, так і українських національний рух. Основна проблема, на його думку, полягала у шовінізмі росіян і зверхньому ставленні до українців. Як тільки в урядових установах порушувалося питання українців, одразу масово з'являлися звинувачення в «мазепинстві», що було синонімом зрадливості та сепаратизму [25]. За словами І. Липи, більшість російської інтелігенції бачила в українському народі лише зрадників великоросів і критикувала недолугість малоросійської інтелігенції. Але вони не звертали увагу на стан народної освіти, суду, економічні визиски, що, рано чи пізно, підштовхне народ до визвольної боротьби [24].

Не залишився осторонь Шевченкових ідей і художній доробок І. Липи. Основне завдання його казок і притч полягає у вихованні молоді в національному та високо-моральному дусі [30, с. 5]. Саме так бачив «тарасівець» виконання гасла «...учіться, навчайтесь... свого не цурайтесь...». Один із сучасних літературознавців В. Качкан чітко визначив при-

значення та характер притч «тарасівця»: «...дбання про духовні цінності, чистоджерельна наука кожному українцеві незалежно від виду діяльності, віку, території проживання. У кожному творі — пульсуюча сучасність, віра в те, що ми таки відбудемося. І водночас... міф одвічного боріння, міф духовних цінностей, міф гордості за свій народ...» [8, с. 194].

Окремий жанр, притаманний спадщині І. Липі — по-смертні згадки-життеписи. Він був автором понад десятка таких творів, що були присвячені побратимам та однодумцям. Даний напрямок його творчості був спрямований проти забуття нащадками «славних прадідів великих». Щоправда, Т. Шевченко будив своєю творчістю пам'ять про козацькі та гайдамацькі рухи та їх ватажків, тобто, торкався масштабних постатей і явищ. Натомість І. Липа звертався до набагато менш відомих, але важливих для сучасного йому періоду національного відродження постатей: С. Руданського [37], О. Кривка [11], О. Потебні [38], Б. Грінченка [10] та ін.

В аспекті, пов'язаному з вболіванням за долю простого народу, виявляється одне з найпомітніших наслідувань заповітів Кобзаря І. Липою. Він із дитинства часто подорожував селами та добре розумів, що «розкуються незабаром заковані люде», але цьому має посприяти інтелігенція. Почавши самостійну лікарську практику, він зробив чимало для найменш захищеної категорії населення. І. Липа працював на Полтавщині та Одещині і постійно відзначався некорисливою позицією щодо до селян. Про це свідчить і один із авторів спогадів про нього — І. Гаврилук [3, с. 10–11.]. Вболівання за долю пацієнтів мало для нього негативні наслідки. Одна із його фельдшерок — А. Грабовська звинуватила його у професійній некомпетентності через те, що видавав ліки селянам у борг [35, арк. 10–12].

Аби полегшити злиденне життя селян І. Липа у 1905 р. спробував розпочати видання українською журналу «Лікарський порадник». Він пояснював актуальність такого видання відсутністю у селян елементарних гігієнічних і медичних знань, що стало причиною значної смертності серед селян-українців, особливо серед дітей [34, с. 53]. Не зважаючи на всі раціональні аргументи та вміщені оголошення про появу нового часопису, цензура заборонила його вихід у світ.

Поряд із виконанням своїх обов'язків, І. Липа часто проявляв творчу та гуманітарну ініціативу. Так, на Полтавщині в 1900 р., утримуючи невелику земську лікарню, він організував різдвяне свято для дітей села Мачухи. Серед подарунків, які були ініціативою земського лікаря, було приготовано і кілька десятків «Кобзарів» для учасників свята [20, арк. 3]. Окрім того, на кожному з місць роботи він намагався організувати книгарню. Зустрічаючи перманентний опір місцевих очільників земств, він, як і Т. Шевченко, мріяв покинути свою невдячну роботу та податися на «лани широкі». Проте, на відміну від Кобзаря, І. Липа бачив місцем духовного спокою та безпеки не Україну, а кубанські степи [16, арк. 2].

Потрапивши до керівництва Одеси в 1918 р., І. Липа залишався на спільних позиціях із народом. Останнє засвідчує його участь у проведенні свята Першого травня. Ходили чутки, що національний уряд не святкуватиме пролетарського свята. На це тодішній комісар міста, який майже десять років прожив у робітничому передмісті Одеси, заявив, що подібні розмови — провокація та контрреволюція [2]. Також на даній посаді І. Липа сприяв розвитку книжкової справи Одеси. В умовах революційної ситуації він звертався до власників книгарень із закликом не завищувати ціни на українські книжки, адже це перешкоджало доступ до них усіх категорій населення [41, с. 160].

Окрім вшанування Кобзаря та гуманізму, І. Липа прагнув до поширення знань про Т. Шевченка серед загалу. Тому намагався актуалізувати його творчість у медичній науці. В 1914 р. він надрукував у полтавському часописі «Життя і знання» статтю, в якій прирівняв складність душевних переживань героїв Кобзаря до героїв відомих «літературних психіатрів»: М. Гоголя, Ф. Достоевського та В. Гаршина [14, с. 126]. Це була одна з перших спроб фахового розгляду психологічних проблем у драматичних сюжетах Т. Шевченка. Сьогодні це питання є досить актуальним і користується увагою дослідників [9].

Отже, упродовж життя І. Липа спирався на морально-духовні орієнтири, які були проголошені в творчості Т. Шевченка. Основні моменти, в яких помітні впливи Кобзаря, полягають в політичній, творчій і професійній ді-

яльності «тарасівця». У політичному сенсі заповіти Т. Шевченка полягали для нього насамперед у гуманістичному сприйнятті українського народу та його проблем, у певності, що більшість із них буде подолано із отриманням Україною самостійності. Водночас І. Липа, як і більшість його однодумців, не бачив інтернаціональних соціалістичних ідей у творчості Кобзаря і вважав, що його заповіти спрямовані на благо народу, представником і втіленням якого він був.

1. *Василюк В. І.* Національна ідея у творчості Т. Шевченка [Текст] / Валентина Василюк // Вітражі : зб. матер. викладацько-студент. наук. читань. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 50–54.
2. *Вісник Одеси.* – 1918. – 1 травня. – С. 2.
3. *Гаврилюк І.* Незабутній. Пам'яті Івана Липи [Текст] / І. Гаврилюк. – Одеса-Каліш : Народній Стяг, 1926. – 39 с.
4. *Гунчак Т.* Україна: Перша половина ХХ століття : нариси політичної історії [Текст] / Т. Гунчак. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.
5. *Дзюба І. М.* Тарас Шевченко. Життя і творчість [Текст] / І. М. Дзюба. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 720 с.
6. *Донцов Д.* Шевченко і Драгоманов [Текст] / Д. Донцов // Слово і час. – 1992. – № 6. – С. 28–37.
7. *Катренко А.* Український національний рух ХІХ століття. Ч. II. 60-90-ті рр. ХІХ ст. : навч. посіб. для студент. іст. ф-ів [Текст] / А. Катренко. – К., 1999. – 189 с.
8. *Качкан В.* Посланник на ниву слова: Іван Липа в освітленні нових історичних джерел та матеріалів [Текст] / В. Качкан // Народознавчі зошити. – Л. : Ін-т народознавства НАН України. – 2010. – №1–2. – С. 182–202.
9. *Куєвда В.* Національні психотипи у творчості Т. Шевченка [Текст] / В. Куєвда // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 11. – С. 52–56.
10. *Липа І.* Ессе Номо: Пам'яті Б. Грінченка [Текст] / І. Липа // Українська хата. – 1910. – № 5. – С. 312–318
11. *Липа І.* Над могилою Олександра Кривка [Текст] / І. Липа // Зоря. – 1896. – Ч. 19. – С. 375–377.
12. *Липа І.* Сучасний рух і духовенство [Текст] / І. Липа // Громадська думка. – 1906. – № 2.
13. *Липа І.* Університет і Тарасовці [Текст] / І. Липа // Наші дні. – 1943. – Ч. 4. – С. 9–10.
14. *Липа І.* Хворі душі в «Кобзарі» Т. Шевченка [Текст] / І. Липа // Життя і знання. – 1914. – Кн. 3. – С. 126–132.
15. *Лист І.* Липи до Б. Грінченка від 5 квітня 1893 р. // ІР НБУВ. – Ф. 3. – Спр. 38455. – 2 арк.
16. *Лист І.* Липи до Б. Грінченка від 17 березня 1895 р. // Там само. – Спр. 38446. – 2 арк.

17. *Лист* І. Липи до М. Грінченко від 9 лютого 1892 р. // Там само. – Спр. 38478. – 2 арк.
18. *Лист* І. Липи до М. Грінченко від 1 січня 1893 р. // Там само. – Спр. 43112. – 2 арк.
19. *Лист* І. Липи до М. Грінченко від 16 березня 1893 р. // Там само. – Спр. 38457. – 4 арк.
20. *Лист* І. Липи до М. Загірньої від 22 грудня 1900 р. // Там само. – Спр. 43152. – 3 арк.
21. *Лист* І. Липи до О. Кандиби від 10 квітня 1904 р. // ІР НБУВ. – Ф. 15. – Спр. 1960. – 3 арк.
22. *Максим'юк Т.* Юрій Липа в оточенні засновників «Братерства Тарасівців» [Текст] / Т. Максим'юк // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ століття : мат. Всеукр. наук. конф., Одеса, 27–28 квіт. 2000 р. – Одеса, 2000. – С. 77–83.
23. *Мисечко А.* Іван Липа: двічі міністр [Текст] / А. Мисечко // Чорноморська хвиля Української революції: провідники національного руху в Одесі у 1917–1920 рр. : монограф. / Вінцковський Т. С., Музичко О. Є., Хмарський В. М. та ін. – Одеса : ТЕС, 2011. – С. 89–103.
24. *Мищанин М.* [Липа І.] З російської України. «Великорусская партія» [Текст] / І. Липа // Діло. – 1907. – 20 червня. – С. 2–3.
25. *Мищанин М.* [Липа І.] З російської України. «Істинно»-народні демократи [Текст] / І. Липа // Там само. – 29 червня. – С. 2–3.
26. *Наумов С. О.* Братство тарасівців [Текст] : (1891 р.) / С. О. Наумов // Укр. іст. журнал. – 1999. – № 5. – С. 36–44 ; № 6. – С. 55–64.
27. *Олесь О.* Автобіографічні записи (підг. тексту Н. Лисенко) [Текст] / О. Олесь // Спадщина : Літературне джерелознавство. Текстологія / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К., 2009. – Т. 4. – С. 150–194.
28. *Олесь О.* Твори: в 2 т. [Текст] / уп. Р. Радишевський. – К. : Дніпро, 1990. – Т. 1. – 959 с.
29. *Плевако М.* Життя та праця Бориса Грінченка [Текст] / написав М. Плевако. – Х. : Друк. Шмерковича, 1911. – 81 с.
30. *Притчі* Тарасівця [Текст] // Липа І. Тринадцять притч. – Л., 1935. – С. 5–6.
31. *Програмові засади* Братства Тарасівців // Укр. суспільно-політична думка в ХХ ст. – Мюнхен, 1983. – Т. 1. – С. 19–25.
32. *Промова* І. Липи на відкритті засідання Ради Республіки 10 березня 1921. Виписка з стенограми Х-го пленума Ради республіки // ВР ІЛ. – Ф. 78. – Спр. 36.
33. *Родінова Н. Л.* Праця Бориса Грінченка на ниві просвітництва і етнографії [Текст] / Н. Л. Родінова. // Етнічна історія народів Європи. – К., 2005. – Вип. 19. – С. 104–108.
34. *Сидоренко О.* Україномовна преса Росії 1905–1907 рр. : ан. показ. період. вид. / упоряд. О. Сидоренко. – К. : АН УРСР, 1987. – 74 с.
35. *Справа* санітарного відділу Одеської міської управи // ДАОО. – Ф. 16. – Оп. 81. – Спр. 301.
36. *Степовик І.* [Липа І.] З Тарасової могили [Текст] / І. Липа // Буковина. – 1892. – 19 серпня. – С. 3–4.
37. *Степовик І.* [Липа І.] Могила Ст. Руданського [Текст] / І. Липа // Зоря. – 1892. – № 3. – С. 31–32.

38. *Степовик І.* [Липа І.] Олександр Потебня (Посмертна згадка) [Текст] / І. Липа // Зоря. 1892. – № 2. – С. 38–39.
39. *Степовик І.* [Липа І.] У батька Тараса в гостині [Текст] / І. Липа // Зоря. – 1892. – № 5. – С. 91–94.
40. ЦДІАК. – Ф. 274. – Оп. 1, ч. 1. – Спр. 331. – Арк. 69-74.
41. *Шишко О.* Іван Липа — комісар міста Одеси (за матеріалами періодичних видань) [Текст] / О. Шишко // Шості Липівські читання. : матер. Всеукр. наук. конф. 1–5 травня 2012 р. – К. : Укр. видавничча спілка ім. Ю. Липи. – С. 157–163.
42. *Янчук О.* Три музи Івана Липи [Текст] / О. Янчук // Укр. слово. – 1998. – 2 липня. – С. 3.

Наслідування заповітів Т. Шевченка на прикладі життєвого шляху І. Липи (1865–1923 рр.).

Стамбол І. І., аспірант кафедри історії України історичного факультету Одеського національного університету імені Іллі Мечникова (м. Одеса).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Вип. 11. – С. 72–85.

Загальна характеристика ідей-заповітів Т. Шевченка полягає в політичних, соціальних, моральних і багатьох інших ідеалах суспільства. Іван Липа (1865–1923) за свою участь в організації «Братерство Тарасівців» отримав публіцистичне ім'я — «тарасівець». Наслідування ним заповітів Кобзаря не завершилося цією таємною організацією. Протягом життя він дотримувався високих моральних принципів, що втілювалося у боротьбі за справедливість і гуманістичні позиції. У національному питанні він, черпаючи натхнення в працях Т. Шевченка, був стійким до імперських спокус і намагався боронити від них своїх однодумців. Критикував колоніальну політику Росії в Україні та боровся проти забуття діячів, які працювали на користь народної освіти, науки та мистецтва. Як літератор писав казки і притчі, основним завданням яких було виховання нового свідомого покоління українців.

Ключові слова: Іван Липа, українська інтелігенція, Шевченківські роковини, «Братерство Тарасівців», медична практика, публіцистика.

Imitation of T. Shevchenko`s wills on the example of life journey of I. Lypa (1865–1923 years).

Stambol Ihor, graduate student of the history of the Faculty of History of Ukraine Odessa National University named Ilya Mechnikov (Odessa).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Vol. 11. – P. 72–85.

Overview of Shevchenko`s ideas-wills is the political, social, moral, and many other ideals of society. Ivan Lypa (1865–1923) for his part in organizing the «Brotherhood tarasivts» was named in publicistics «tarasivets». His imitation of Kobzar wills not completed this secret organization. Throughout

his life he kept the high moral principles embodied in the struggle for justice and humanistic positions. The national question he inspired in the works of Taras Shevchenko, was resistant to the imperial temptation and tried to protect them from their associates. He criticized the colonial policy of Russia in Ukraine and fought against forgetting figures who worked in favor of public education, science and art. As a writer he wrote tales and parables, whose main task was training a new generation of conscious Ukrainian.

Keywords: Ivan Lypa, Ukrainian intelligentsia, Shevchenko anniversaries, «Brotherhood Tarasivtsiv», medical practice, journalism.

Следование завещаниям Т. Шевченко на примере жизненного пути И. Липы (1865–1923 гг.).

Стамбол И. И., аспирант кафедры истории Украины исторического факультета Одесского национального университета имени Ильи Мечникова (г. Одесса).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Вып. 11. – С. 72–85.

Общая характеристика идей — завещаний Т. Шевченко заключается в политических, социальных, моральных и многих других идеалах общества. Иван Липа (1865–1923) за свое участие в организации «Братство Тарасовцев» получил публицистическое имя — «тарасовец». Подражание им завещаниям Кобзаря не завершилось этой тайной организацией. На протяжении жизни он придерживался высоких моральных принципов, что воплотилось в борьбе за справедливость и гуманистические позиции. В национальном вопросе он, черпая вдохновение в трудах Т. Шевченко, был устойчивым к имперским соблазнам и пытался защищать от них своих единомышленников. Критиковал колониальную политику России в Украине и боролся против забвения деятелей, работавших в пользу народного образования, науки и искусства. Как литератор писал сказки и притчи, основной задачей которых было воспитание нового сознательного поколения украинцев.

Ключевые слова: Иван Липа, украинская интеллигенция, Шевченковские годовщины, «Братство Тарасовцев», медицинская практика, публицистика.